

**ԴԱՏԱՐԱՆԱԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ,
ՔՐԵՍԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱ, ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ,
ՓԱՍՏԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՕՊԵՐԱՏԻՎ-ՀԵՏԱԽՈՒԶԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ**

Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության համակարգը

Դատական իշխանությունը իշխանությունների տարանջատման սահմանադրական համակարգում: Դատական իշխանության հասկացությունը և հատկանիշները: Արդարադատության հասկացությունը և բնորոշ գծերը: Դատական իշխանության, արդարադատության և դատավարության հարաբերակցությունը: Արդարադատության սկզբունքների հասկացությունը և համակարգը: Բոլորի հավասարությունը օրենքի և դատարանի առջև: Գործերի դատական քննության հրապարակայնությունը: Դատական պաշտպանության իրավունքը: Իրավաբանական օգնության իրավունքի ապահովումը: Դատական համակարգի ձևավորման սկզբունքները: ՀՀ դատական համակարգի հասկացությունը և հատկանիշները: Ընդհանուր իրավասության դատարաններ: Մասնագիտացված դատարաններ: Վերաքննիչ դատարաններ: ՀՀ վճռաբեկ դատարանը: Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմավորման կարգը, կազմը և լիազորությունները: Դատական իշխանության ինքնակառավարման մարմինները:

Դատավորի կարգավիճակի ընդհանուր բնութագիրը: Դատական կորպուսի ձևավորումը: Դատավորի անկախության երաշխիքները: Դատավորի անփոփոխելիությունը և անձեռնմխելիությունը որպես դատավորի անկախության երաշխիքներ: Դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հիմքերը և կարգը: Դատավորի լիազորությունների դադարեցման հիմքերը, կարգը և պաշտոնավարման դադարումը:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանի տեղը դատական համակարգում: ՀՀ Սահմանադրական դատարանի կազմակերպման և գործունեության սկզբունքները: ՀՀ Սահմանադրական դատարանի կազմը, նրա անդամների կարգավիճակը և գործունեության կազմակերպումը: ՀՀ Սահմանադրական դատարանի լիազորությունները: Դիմումի քննության կարգը Սահմանադրական դատարանում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ա) Նորմատիվ ակտեր

1. ՀՀ Սահմանադրություն, 2015թ. փոփոխություններով,
2. ՀՀ դատական օրենսգիրք, 2007թ.
3. ՀՀ Օրենքը Սահմանադրական դատարանի մասին, 2006 թ.
4. ՀՀ Օրենքը Դատախազության մասին, 2007 թ.
5. ՀՀ Օրենքը Փաստաբանության մասին, 2004 թ.
6. ՀՀ Օրենքը Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին, 1998թ.
7. ՀՀ Օրենքը Դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության մասին, 2004թ.
8. ՀՀ Օրենքը Ոստիկանության մասին, 2001թ.
9. ՀՀ Օրենքը Ոստիկանությունում ծառայության մասին, 2002թ.
10. ՀՀ Օրենքը Ազգային անվտանգության մարմինների մասին, 2001թ.
11. ՀՀ Օրենքը Ազգային անվտանգության մարմիններում ծառայության մասին, 2003թ.
12. ՀՀ Օրենքը Նոտարիատի մասին, 2001թ.
13. ՀՀ Քրեական դատավարության օրենսգիրք, 1998 թ.
14. ՀՀ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք, 1998թ.
15. «Դատական մարմինների անկախության հիմնարար սկզբունքները», 1985թ.
16. «Դատական մարմինների անկախության հիմնարար սկզբունքների արդյունավետ իրականացման ընթացակարգերը», 1985թ.
17. «Դատավորների կարգավիճակի մասին Եվրոպական խարտիան», 1998թ.:

բ) Մասնագիտական գրականություն

1. Հայաստանի Հանրապետության դատարանակազմությունը և իրավապահպան մարմինները, Երևան, 2014թ.

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ, «Իրավունք», հրատ. Երևան, 2010թ.
3. Գ. Ղազինյան, Ռ. Մելիքյան Օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ և անկողմնակալ դատարան. Ստրասբուրգի դատարանի նախադեպային պրակտիկան և ՀՀ իրավական համակարգը, «Պետություն և իրավունք», Երևան, 2008թ., 12, 340, էջ 3-18:
4. Գ. Ղազինյան, Ա. Վաղարշյան Դատական շինարարությունը Հայաստանի երեք Հանրապետություններում և դատական համակարգի վերակառուցման հայեցակարգի մեթոդաբանությունը, «Իրավագիտության հարցեր», Երևան, 2008թ. թիվ 3-4:
5. Գ.Ս. Ղազինյան, Քրեական դատավարության պատմական և արդի հիմնախնդիրները Հայաստանում, Երևան, 2001:
6. Դատավորի սեղանի գիրք /Գործնական ձեռնարկ/, Երևան, 2002:
7. Մ.Գ. Խաչատրյան, Դ.Մ. Խաչատրյան, Դատավորի կարգավիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում, Երևան, 2002:
8. Рыжаков А.П. Правоохранительные органы. Учебник для вузов. М., 2015.
9. Правоохранительные органы : учебник / К.Ф. Гуценко. М. : КНОРУС, 2016.
10. Судебная власть Под ред. Петрухина И. Л. , М., 2003.

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքացիների և կազմակերպությունների սուբյեկտիվ իրավունքների պաշտպանության ձևերի ընդհանուր բնութագիրը: Դատական պաշտպանության իրավունքը և արդարադատության մատչելիության հիմնախնդիրը քաղաքացիական դատավարությունում: Քաղաքացիական դատավարության հասկացությունը և խնդիրները: Քաղաքացիական դատավարության փուլերի ընդհանուր բնութագիրը: Քաղաքացիական դատավարության տեսակների (վարույթների) ընդհանուր բնութագիրը: Քաղաքացիական դատավարության աղբյուրները:

Քաղաքացիական դատավարության իրավունքի սկզբունքների հասկացությունը, նշանակությունը և դասակարգումը: Կողմերի մրցակցության և իրավահավասարության սկզբունքները քաղաքացիական դատավարությունում: Տնօրինչականության (դիսպոզիտիվության) սկզբունքը քաղաքացիական դատավարությունում: Անմիջականության սկզբունքը քաղաքացիական դատավարությունում:

Քաղաքացիական դատավարական իրավահարաբերությունների հասկացությունը, առանձնահատկությունները և ծագման նախադրյալները: Կողմերի հասկացությունը և հատկանիշները: Ոչ պատշաճ կողմի փոխարինումը: Դատավարական իրավունակություն և գործունակություն: Կողմերի դատավարական իրավունքներն ու պարտականությունները: Դատակցություն: Դրա տեսակները: Դատավարական իրավահաջորդություն: Երրորդ անձինք քաղաքացիական դատավարությունում: Այլ անձանց իրավունքների, ազատությունների և օրինական շահերի պաշտպանությամբ հանդես գալու իրավասություն ունեցող անձանց մասնակցությունը քաղաքացիական դատավարությանը: Քաղաքացիական դատավարությանը դատախազի մասնակցության հիմքերը և իրավական վիճակը: Դատական ներկայացուցչության հասկացությունը և տեսակները: Դատական ներկայացուցչի լիազորությունները, դրանց ձևակերպումը:

Քաղաքացիական գործերի ենթակայության հասկացությունը, տեսակները: Ենթակայության կանոնները խախտելու հետևանքները: Քաղաքացիական գործերի ընդդատությունը հասկացությունը, տեսակները: Ընդդատության կանոնները խախտելու հետևանքները:

Դատավարական ժամկետների հասկացությունը և տեսակները, ժամկետները հաշվելը: Դատավարական ժամկետների երկարաձգումը և վերականգնումը: Դատական ծախսերի հասկացությունը, տեսակները: Դատական ծախսերի բաշխումը կողմերի միջև և դրանց հատուցումը:

Հայցի հասկացությունը, տարրերը և տեսակները: Հայցի իրավունք: Պատասխանողի շահերի պաշտպանության դատավարական միջոցների ընդհանուր բնութագիրը: Հայցային վարույթում սնօրինչական գործողություններ կատարելու դատավարական կարգը: Հայցի ապահովում:

Դատական ապացույցների հասկացությունը և դասակարգումը: Ապացույցների վերաբերելիությունը և թույլատրելիությունը: Ապացուցման առարկան: Ապացուցելու և ապացույցներ ներկայացնելու պարտականությունը: Ապացույցների հետազոտումը և գնահատումը: Գրավոր ապացույցներ և իրեղեն ապացույցները քաղաքացիական դատավարությունում: Փորձաքննությունը և փորձագետի եզրակացությունը քաղաքացիական դատավարությունում: Վկաների և կողմերի ցուցմունքները քաղաքացիական դատավարությունում: Ապացույցների ապահովումը քաղաքացիական դատավարությունում: Դատական հանձնարարությունները քաղաքացիական դատավարությունում:

Հայց հարուցելու կարգը և այն չպահպանելու հետևանքները: Հայցադիմումի ընդունումը: Հայցադիմումի ընդունումը մերժելու հիմքերը: Քաղաքացիական գործը դատաքննության նախապատրաստելու նշանակությունը և խնդիրները: Գործը դատաքննության նախապատրաստելու դատավարական գործողությունների ծավալը և բովանդակությունը: Դատական քննության փուլի հասկացությունը և նշանակությունը: Գործի քննության կարգն առաջին աստիճանի դատարանում: Գործի քննության հետաձգումը: Գործի վարույթի կասեցումը: Գործի վարույթն ավարտելն առանց վեճն ըստ էության լուծելու: Դատական ակտերի հասկացությունը և տեսակները: Վճռի էությունն ու նշանակությունը: Վճռին ներկայացվող պահանջները: Վճռի օրինական ուժը: Պարզեցված վարույթները քաղաքացիական դատավարությունում: Հաշտարարության ինստիտուտը քաղաքացիական դատավարությունում:

Հատուկ վարույթի հասկացությունը և առանձնահատկությունները: Իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստերի դատական հաստատումը: Քաղաքացու որոշակի իրավական վիճակ հաստատելու վերաբերյալ հատուկ վարույթները:

Վերաքննության վարույթի հասկացությունը, սկզբունքները և տեսակները: Վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքը և դրա իրականացման կարգը: Գործի քննությունը վերաքննիչ դատարանում: Վերաքննության սահմանները և վերաքննիչ դատարանի լիազորությունները:

Վճռաբեկ վարույթի հասկացությունը և խնդիրները: Վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունքը և վճռաբեկ վարույթի հարուցումը: Վճռաբեկ դատարանում գործերի քննության դատավարական կարգը: Գործի քննության սահմանները վճռաբեկ դատարանում: Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունները: Վճռաբեկ դատարանի որոշումները և դրանց իրավական բնույթը: Դատական ակտերը վերաքննության և վճռաբեկության կարգով բեկանելու հիմքերը: Դատական ակտերի վերանայումը նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքներով:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռների և որոշումների նշանակությունը Հայաստանի Հանրապետության ազգային դատարանների համար: Օտարերկրյա տարրի մասնակցությամբ գործերի ընդդատությունը: Օտարերկրյա անձանց քաղաքացիական դատավարական իրավունքները և պարտականությունները: Քաղաքացիական դատավարության ոլորտում միջազգային համագործակցության ձևերի ընդհանուր բնութագիրը:

Սուբյեկտիվ իրավունքների պաշտպանության արբիտրաժային ձևի հասկացությունն ու հիմնական հատկանիշները: Արբիտրաժային համաձայնության հասկացությունը և տեսակները: Արբիտրաժային քննության սկզբունքների հասկացությունը և դրանց դասակարգումը: Արբիտրաժային ակտերի հասկացությունը և տեսակները (արբիտրաժի միջանկյալ և վերջնական ակտերը):

Կատարողական վարույթի հասկացությունը և էությունը: Կատարման հիմքեր և կատարողական փաստաթղթեր: Կատարման վաղեմություն: Կատարողական վարույթի ընդհանուր կանոնները: Բռնագանձումը պարտապանի գույքի վրա տարածելը: Պարտապան-կազմակերպության գույքի վրա բռնագանձում տարածելու առանձնահատկությունները: Պարտապանի աշխատավարձի և այլ եկամուտների վրա բռնագանձում տարածելը: Բռնագանձված գումարները պահանջատերերի միջև բաշխելը: Ոչ գույքային բնույթի վեճերով կատարողական վարույթը:

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դալլաքյան Վ.Կ., Պարտապանի գույքի վրա բռնագանձում տարածելը՝ որպես դատական ակտերի հարկադիր կատարման միջոց, Եր., «Հայրապետ» հրատ., 2015:
2. Եսայան Վ.Գ., Տնօրինչականության սկզբունքը և տնօրինչական գործողությունները քաղաքացիական դատավարությունում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2015:
3. Թադևոսյան Պ.Դ., Օտարերկրյա դատարանների քաղաքացիական գործերով կայացրած դատական ակտերի ճանաչումը և կատարումը ՀՀ-ում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2014:
4. Հովհաննիսյան Վ.Վ., Վերաքննության կարգով դատական ակտերի վերանայման հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում, ԵՊՀ հրատ., 2013:
5. Հովհաննիսյան Վ.Վ., Առևտրային արբիտրաժը Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
6. Ղարսյան Ա.Ռ., Գործը դատաքննության նախապատրաստելը որպես քաղաքացիական դատավարության փուլ, Եր., «Հայրապետ» հրատ., 2015:
7. Մարկոսյան Տ.Ա., Նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման վարույթը ՀՀ-ում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2013:
8. Մեղրյան Ս.Գ., Քաղաքացիական գործերով առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերը, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2010:
9. Մեղրյան Ս.Գ., «Ապացուցումը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարությունում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2012:
10. Պետրոսյան Ռ.Գ., Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ.՝ լրացումներով և ուղղումներով, Եր., 2012:
11. Պետրոսյան Ռ.Գ., Դատարանը և քաղաքացիական դատավարությունը Արևելյան Հայաստանում XIX-XX դարերում (պատմաիրավական հետազոտություն և օրենսդրության իրավահամեմատական վերլուծություն), Եր., ԵՊՀ հրատ., 2001:
12. Պողոսյան Ա.Ռ., Ներկայացուցչությունը քաղաքացիական դատավարությունում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2003:

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

13. Баулин О.В., Время доказывания при разбирательстве гражданских дел. М., «Городец», 2004.
14. Боннер А.Т. Традиционные и нетрадиционные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе. М.: Проспект, 2013.
15. Борисова Е.А., Апелляция в гражданском (арбитражном) процессе. М., «Городец», 2008.
16. Брунцева Е.Б., Международный коммерческий арбитраж. СПб, 2001.
17. Валеев Д.Х., Исполнительное производство. М., 2008.
18. Гурвич М.А., Учение об иске. М., 1981.
19. Добровольский А. А., Исковая форма защиты права. М., 1965.

20. Жилин Г.А., Цели гражданского судопроизводства и их реализация в суде первой инстанции. М., «Городец», 2000.
21. Основные принципы гражданского процесса. Под ред. М.К.Треушникова. Изд-во Моск. ун-та, 1991.
22. Проблемы защиты государственных интересов в гражданском судопроизводстве. Под ред. Р.Е. Гукасяна. Томск, Изд-во Том. ун-та, 1989.
23. Сахнова Т.В., Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты. М., «Волтерс Клувер», 2008.

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Վարչական դատավարության իրավունքը՝ որպես իրավունքի ճյուղ:

Իրավունքների պաշտպանության վարչադատավարական ձևի էությունն ու հատկանիշները: Վարչական դատավարության հասկացությունը և խնդիրները: Վարչական դատավարության իրավունքի հասկացությունը. առարկան, մեթոդը և համակարգը): Վարչական դատավարության տեսակները և փուլերը: Վարչական դատավարության իրավունքի աղբյուրները:

Վարչական դատավարության սկզբունքները: Վարչական դատավարության սկզբունքների հասկացությունը. նշանակությունը և համակարգը: Օրինականության և հրապարակայնության սկզբունքները վարչական դատավարությունում: Գործի փաստական հանգամանքների ի պաշտոնե պարզման սկզբունքը («ex officio») վարչական դատավարությունում: Մրցակցության և իրավահավասարության սկզբունքը վարչական դատավարությունում:

Վարչական դատավարության սուբյեկտները: Դատարանը՝ որպես վարչադատավարական իրավահարաբերությունների պարտադիր սուբյեկտ: Կողմերը վարչական դատավարությունում: Երրորդ անձինք վարչական դատավարությունում: Վարչական դատավարության մասնակցող այլ անձանց իրավական կարգավիճակի առանձնահատկությունները: Ոչ պատշաճ կողմի հասկացությունը և փոխարինման դատավարական կարգը: Դատավարական իրավահաջորդության էությունը և ձևակերպման դատավարական կարգը:

Վարչական դատարանի իրավասությունը: Վարչական դատարանի ընդդատության հասկացությունը և դրա որոշման չափանիշները: Միմյանց հետ կապված պահանջների վերաբերյալ գործերով ընդդատությունը:

Ժամկետները վարչական դատավարությունում: Դատավարական ժամկետների հասկացությունը և տեսակները: Դատավարական ժամկետների հաշվարկման առանձնահատկությունները: Բաց թողնված դատավարական ժամկետների, վերականգնումը, կասեցումը, երկարաձգումը:

Դատական ծախսեր: Դատական ծախսերի հասկացությունը և տեսակները վարչական դատավարությունում: Պետական տուրքի էությունը, վճարման առանձնահատկությունները և արտոնությունների համակարգը: Գործի քննության հետ կապված այլ ծախսերի կազմը և դրանց որոշման առանձնահատկությունները: Վարչական դատավարության մասնակիցների միջև դատական ծախսերի բաշխման և հատուցման դատավարական կարգը:

Հայցը վարչական դատավարությունում: Հայցի հասկացությունը, էությունը, տարրերը և դասակարգումը: Վիճարկման հայցը վարչական դատավարությունում: Պարտավորեցման հացը վարչական դատավարությունում: Գործողության կատարման հայցը վարչական դատավարությունում: Ճանաչման հայցը վարչական դատավարությունում: Հետևանքների վերացման ածանցյալ պահանջը: Հայցի փոփոխումը, միացումը, անջատումը, հայցից հրաժարվելը, հաշտության համաձայնությունը վարչական դատավարությունում:

Պատասխանողի շահերի պաշտպանության դատավարական միջոցները: Հայցադիմումի պատասխանի ներկայացումը վարչական դատավարությունում: Հակընդդեմ հայցը վարչական դատավարությունում:

Հայցի ապահովում: Հայցի ապահովման հասկացությունը, հիմքերը և դատավարական կարգը: Հայցի ապահովման միջոցները և դրանց դեմ դատավարության մասնակիցների շահերի պաշտպանության դատավարական

միջոցները: Հայցի ապահովման առանձնահատկությունները վիճարկման հայցի ներկայացման դեպքում:

Ապացույցներ և ապացուցում: Ապացույցի հասկացությունը և դասակարգումը: Վկայի ցուցմունքը. դատավարության մասնակցի ցուցմունքը՝ որպես վկա: Փորձագետի եզրակացությունը: Գրավոր և իրենդեն ապացույցների ընդունման, հետազոտման և գնահատման կանոնները: Ապացուցման առարկան և ապացույցներ ներկայացնելու պարտականությունը: Ապացույցների վերաբերելիությունը, թույլատրելիությունը և արժանահավատությունը: Ապացուցման բեռի բաշխումը՝ ըստ առանձին հայցատեսակների:

Վարչական գործի հարուցումը վարչական դատարանում: Հայց հարուցելու կարգը և դրա չպահպանման հետևանքները: Հայցի ընդունումը մերժելը, վերադարձնելը, հայցադիմումի վերահասցեագրումը:

Դատաքննությունը վարչական դատարանում: Դատաքննության նախապատրաստական փուլը վարչական դատավարությունում: Վարչական գործով դատաքննության նշանակումը և դրա իրավական նշանակությունը: Դատաքննության տարբերակված ձևերը վարչական դատավարությունում: Գրավոր և արագացված դատաքննություն: Դատական սանկցիաները: Վարչական գործի վարույթի կարճումը: Վարչական գործով վարույթի կասեցումը և հետաձգումը: Վարչական գործով իրականացվող վճռահատությունը:

Դատական ակտերի հասկացությունը և տեսակները: Վարչական դատարանի կողմից կայացվող դատական ակտերը և դրանց ներկայացվող պահանջները: Վրիպականների և այլ սխալների ուղղումը, լրացուցիչ վճռի կայացումը: Գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի էությունը և տեսակները: Միջանկյալ դատական ակտերը վարչական դատավարությունում: Վարչական դատարանի դատական ակտերի իրավական գործողությունը:

Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթը: Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթի նշանակությունը: Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերի վարույթով վարչական դատարանի իրավասությունը: Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերի քննության առանձնահատկությունները: Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով դատական ակտի կայացումը և դրա հետևանքները:

Նոտարի գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթի առանձնահատկությունները վարչական դատավարությունում: Նոտարի գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթի նշանակությունը: Նոտարի գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթի հարուցումը: Նոտարի գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթով վարչական դատարանի իրավասությունը: Նոտարի գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերի քննության և վճռահատության առանձնահատկությունները:

Վարույթը վերաքննիչ վարչական դատարանում: Գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքի իրացման պայմաններն ու նախադրյալները: Միջանկյալ դատական ակտերի վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքի իրացման իրավակարգավորումը: Վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու և

բողոքի ընդունումը մերժելու իրավականկարգավորումը: Վերաքննիչ բողոքի քննության առանձնահատկությունները վերաքննիչ վարչական դատարանում: Դատական սխալի հիմքով դատական ակտի բեկանման հիքերը: Վերաքննիչ վարչական դատարանի լիազորությունները և կայացվող դատական ակտերը:

Վճռաբեկ բողոքարկման իրավունքի իրացման առանձնահատկությունները վարչական դատավարությունում: Գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի վճռաբեկ բողոքարկման իրավունքի իրացման պայմաններն ու նախադրյալները: Միջանկյալ դատական ակտերի վճռաբեկ բողոքարկման իրավունքի իրացման իրավակարգավորումը: Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու և առանց քննության թողնելու իրավական կարգավորումը: Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելը: Վճռաբեկ բողոքի քննության առանձնահատկությունները: Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունները:

Գործերի նոր քննության առանձնահատկությունները վարչական դատավարությունում: Գործի նոր վարույթի հարուցման ժամկետները ու սահմանները: Գործի նոր քննության ընթացքում առկա ահմանափակումների շրջանակը: Գործի նոր քննության ընթացքում գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի կայացման առանձնահատկությունները:

Դատական ակտի վերանայումը նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքներով:

Նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման էությունն ու հիմքերը: Նոր հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման էությունն ու հիմքերը: Նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքներով դիմումի ներկայացման և քննության առանձնահատկությունները:

ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

Նորմատիվ իրավական ակտեր

1. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրություն, ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ թողարկում, Հոդ. 1118:
2. «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիա (04.11.1950թ.), ՀՀՊՏ 2002.06.05/17(192), Հոդ. 367:
3. □Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք□ սահմանադրական օրենք (07.02.2018թ.), ՀՀՊՏ 2018.02.12/10(1368), Հոդ.143:
4. Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրք (28.11.2007թ., ուժը կորցրել է), ՀՀՊՏ 2007 .12.19/64(588), Հոդ.1300:
5. Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրք (05.12.2013թ.), ՀՀՊՏ 2013.12.28/73(1013).1, Հոդ.1186.1:
6. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք, (04.06.1964թ., ուժը կորցրել է), ՀՍՍՀԳՍ 1964/17:
7. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք, (09.02.2018թ.), ՀՀՊՏ 2018.03.05/16(1374), Հոդ.208:
8. «Սահմանադրական դատարանի մասին» օրենք (01.06.2006թ.), ՀՀՊՏ

2006.06.21/32(487), Հոդ.645:

9. □Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին□ օրենք (18.02.2004թ.), ՀՀՊՏ 2004.03.31/18(317), Հոդ.413:

10. □Հավաքների ազատության մասին□ օրենք (14.04.2011թ.), ՀՀՊՏ 2011.04.22/23(826), Հոդ.452:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանի վերաբերելի որոշումներ

1. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 07.09.2010թ. ՍԴՈ-906 թվակիր որոշումը.
2. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 01.12.2015թ. ՍԴՈ-1238 թվակիր որոշումը.
3. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 05.02.2010թ. ՍԴՈ-864 թվակիր որոշումը.
4. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 07.09.2010թ. ՍԴՈ-906 թվակիր որոշումը.
5. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 03.02.2009թ. ՍԴՈ-787 թվակիր որոշումը.
6. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 09.02.2016թ. ՍԴՈ-1254 թվակիր որոշումը.
7. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 26.04.2016թ. ՍԴՈ-1268 թվակիր որոշումը.
8. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 10.07.2018թ. ՍԴՈ-1423 թվակիր որոշումը.
9. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 07.09.2010թ. ՍԴՈ-906 թվակիր որոշումը.
10. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 10.12.2013թ. ՍԴՈ-1127 թվակիր որոշումը.
11. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 17.04.2012թ. ՍԴՈ-1022 թվակիր որոշումը.
12. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 10.07.2018թ. ՍԴՈ-1423 թվակիր որոշումը.
13. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 22.02.2011թ. ՍԴՈ-942 թվակիր որոշումը.
14. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 02.10.2018թ. ՍԴՈ-1427 թվակիր որոշումը.
15. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 10.03.2016թ. ՍԴՈ-1257 թվակիր որոշումը.
16. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 23.06.2016թ. ՍԴՈ-1289թվակիր որոշումը.
17. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 20.12.2011թ. ՍԴՈ-1007 թվակիր որոշումը.
18. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 19.01.2016թ. ՍԴՈ-1251 թվակիր որոշումը.
19. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 12.04.2016թ. ՍԴՈ-1264 թվակիր որոշումը.
20. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 07.09.2010թ. ՍԴՈ-906 թվակիր որոշումը.
21. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 17.04.2012թ. ՍԴՈ-1022 թվակիր որոշումը.
22. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 30.11.2010թ. ՍԴՈ-927 թվակիր որոշումը.
23. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 05.02.2013թ. ՍԴՈ-1074 թվակիր որոշումը.
24. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 19.01.2016թ. ՍԴՈ-1251 թվակիր որոշումը.
25. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 25.11.2008թ. ՍԴՈ-780 թվակիր որոշումը.
26. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 01.11.2015թ. ՍԴՈ-1238 թվակիր որոշումը.
27. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 10.02.2015թ. ՍԴՈ-1190 թվակիր որոշումը.
28. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 08.02.2011թ. ՍԴՈ-936 թվակիր որոշումը.
29. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 03.07.2014թ. ՍԴՈ-1157 թվակիր որոշումը.
30. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 06.10.2015թ. ՍԴՈ-1231 թվակիր որոշումը.
31. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 28.02.2017թ. ՍԴՈ-1354 թվակիր որոշումը.
32. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 09.02.2016թ. ՍԴՈ-1254 թվակիր որոշումը.
33. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 26.04.2016թ. ՍԴՈ-1268 թվակիր որոշումը.
34. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 10.02.2015թ. ՍԴՈ-1190 թվակիր որոշումը.
35. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 13.04.2010թ. ՍԴՈ-873 թվակիր որոշումը.
36. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 07.05.2013թ. ՍԴՈ-1092 թվակիր որոշումը.
37. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 03.03.2015թ. ՍԴՈ-1192 թվակիր որոշումը.
38. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 22.11.2016թ. ՍԴՈ-1322 թվակիր որոշումը.
39. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 25.05.2017թ. ՍԴՈ-1370 թվակիր որոշումը.
40. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 26.06.2015թ. ՍԴՈ-1222 թվակիր որոշումը.
41. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 18.10.2016թ. ՍԴՈ-1315 թվակիր որոշումը.

● **Հայաստանի Հանրապետության Վճռաբեկ դատարանի վերաբերելի որոշումներ**

1. ՎԴ/3271/05/12 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.07.2014 թվականի որոշումը
2. ՎԴ/3654/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016 թվականի որոշումը
3. ՎԴ/10561/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2016թ. որոշումը
4. ՎԴ/5525/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 17.04.2009 թվականի որոշումը.
5. ՎԴ/0229/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 20.07.2017թ. որոշումը
6. ՎԴ/0830/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016թ. որոշումը.
7. ՎԴ5/0316/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.12.2009թ. որոշումը
8. ՎԴ/5525/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 17.04.2009թ. որոշումը
9. ՎԴ/5620/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.12.2017 թվականի որոշումը.
10. ՎԴ/0229/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 20.07.2017 թվականի որոշումը.
11. ՎԴ/3804/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 14.03.2017 թվականի որոշումը.
12. ՎԴ/4315/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016 թվականի որոշումը.

13. ՎԴ6/0407/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 25.06.2010թ. որոշումը
14. ՎԴ/0434/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.12.2010թ. որոշումը
15. ՎԴ/0496/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 01.09.2009թ. որոշումը
16. ՎԴ/1070/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.12.2009թ. որոշումը
17. ՎԴ/4107/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 11.08.2009թ. որոշումը
18. ՎԴ2/0162/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 03.12.2010թ. որոշումը
19. ՎԴ5/0440/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 03.12.2010թ. որոշումը
20. ՎԴ2/0213/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 03.12.2010թ. որոշումը
21. ՎԴ6/0207/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2008թ. որոշումը
22. ՎԴ/7029/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2016թ. որոշումը.
23. ՎԴ1/0223/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.07.2016թ. որոշումը.
24. ՎԴ/12145/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.11.2015 թվականի որոշումը
25. ՎԴ/0823/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016 թվականի որոշումը.
26. ՎԴ/0830/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016 թվականի որոշումը
27. ՎԴ/0059/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.07.2014թ. որոշումը.
28. ՎԴ/2499/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 10.12.2014թ. որոշումը.
29. ՎԴ/0196/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.03.2016թ. որոշումը.
30. ՎԴ/1963/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 24.12.2014թ. որոշումը.
31. ՎԴ/7268/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 15.07.2015թ. որոշումը.
32. ՎԴ/2242/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 09.09.2015թ. որոշումը.
33. ՎԴ/0566/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.07.2015թ. որոշումը.
34. ՎԴ5/0088/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 13.02.2009թ. որոշումը.
35. ՎԴ/3464/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.10.2010թ. որոշումը.
36. ՎԴ1/0082/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 14.10.2011թ. որոշումը.
37. ՎԴ3/0161/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.06.2012թ. որոշումը.
38. ՎԴ/2851/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 17.04.2009թ. որոշումը.
39. ՎԴ/1390/05/17 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.11.2018թ. որոշումը.
40. ՎԴ/1451/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.11.2018թ. որոշումը.
41. ՎԴ/9190/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.11.2015թ. որոշումը.
42. ՎԴ/4901/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.11.2015թ. որոշումը.
43. ՎԴ/2085/05/12 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.04.2015թ. որոշումը.
44. ՎԴ1/0052/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2008թ. որոշումը.
45. ՎԴ/0476/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2008թ. որոշումը
46. ՎԴ/2514/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 02.04.2010թ. որոշումը
47. ՎԴ/1346/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 24.05.2013թ. որոշումը
48. ՎԴ3/0233/05/12 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.12.2017թ. որոշումը
49. ՎԴ/1621/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016թ. որոշումը
50. ՎԴ3/0233/05/12 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2013թ. որոշումը
51. ՎԴ/2731/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 05.04.2013թ. որոշումը
52. ՎԴ/1041/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 03.12.2010թ. որոշումը
53. ՎԴ/2514/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 02.04.2010թ. որոշումը
54. ՎԴ/7081/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 16.10.2009թ. որոշումը
55. ՎԴ/2680/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.12.2017թ. որոշումը
56. ՎԴ/12996/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 08.10.2014թ. որոշումը
57. ՎԴ/0677/05/08 վարչական գործով 21.04.2008 թ. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումը
58. ՎԴ/2545/05/14 վարչական գործով 03.06.2015 թ. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումը
59. ՎԴ/5016/05/09 վարչական գործով 24.12.2012թ.. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումը
60. ՎԴ/9770/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 28.12.2015թ. որոշումը
61. ՎԴ5/0029/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.11.2015թ. որոշումը
62. ՎԴ/0262/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 28.11.2008թ. որոշումը
63. ՎԴ/0292/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 31.10.2008թ. որոշումը
64. ՎԴ/1822/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2008թ. որոշումը
65. ՎԴ/1729/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 28.11.2014թ. որոշումը
66. ՎԴ/4971/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.03.2011թ. որոշումը
67. ՎԴ4/0014/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.04.2012թ. որոշումը
68. ՎԴ/1956/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2013թ. որոշումը
69. ՎԴ/1956/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2013թ. որոշումը
70. ՎԴ3/0011/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.07.2013թ. որոշումը
71. ՎԴ5/0018/05/12 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 05.04.2013թ. որոշումը
72. ՎԴ/4315/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016թ. որոշումը
73. ՎԴ/0634/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016թ. որոշումը
74. ՎԴ/5472/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016թ. որոշումը
75. ՎԴ/10561/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 22.04.2016թ. որոշումը
76. ՎԴ/2680/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.12.2017թ. որոշումը
77. ՎԴ/1108/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 02.04.2010թ. որոշումը
78. ՎԴ5/0176/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.10.2010թ. որոշումը

79. ԵՔԴ/0736/02/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.10.2010թ. որոշումը
80. ՎԴ/2514/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 02.04.2010թ. որոշումը
81. ՎԴ/0277/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 03.12.2010թ. որոշումը
82. ՎԴ/3271/05/12 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.07.2014թ. որոշումը
83. ՎԴ/4134/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.07.2010թ. որոշումը
84. ՎԴ/2568/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 16.10.2009թ. որոշումը
85. ՎԴ3/0106/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 06.11.2009թ. որոշումը
86. ՎԴ/6460/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 25.06.2010թ. որոշումը
87. ՎԴ/2731/05/11 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 05.04.2013թ. որոշումը
88. ՎԴ/7717/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.03.2015թ. որոշումը
89. ՎԴ/0998/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.11.2018թ. որոշումը
90. ՎԴ/0099/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.12.2010թ. որոշումը
91. ՎԴ5/0176/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.10.2010թ. որոշումը
92. ՎԴ3/0233/05/12 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2013թ. որոշումը
93. ՎԴ/0676/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 13.03.2009թ. որոշումը
94. ՎԴ3/0283/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 25.06.2010թ. որոշումը
95. ՎԴ/0676/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.03.2011թ. որոշումը
96. ՎԴ/4394/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.07.2011թ. որոշումը
97. ՎԴ/1178/05/13 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 07.08.2013թ. որոշումը
98. ՎԴ/6478/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.07.2015թ. որոշումը
99. ՎԴ/5014/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 13.05.2015թ. որոշումը
100. ՎԴ/3484/05/12 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.10.2013թ. որոշումը
101. ՎԴ3/0011/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.07.2013թ. որոշումը
102. ՎԴ/0832/05/16 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.11.2018թ. որոշումը
103. ՎԴ/4394/05/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.07.2011թ. որոշումը
104. ՎԴ/0280/05/10 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 19.10.2012թ. որոշումը
105. ՎԴ/34786/03/09 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.03.2011թ. որոշումը

Փրականության գանկ

1. **Դանիելյան Գ. Բ.**, Վարչական արդարադատության հասկացության բնորոշման նախադրյալները, «Բանբեր Երևանի համալսարանի», 1 (112), Երևան 2004, -7-20 էջ:
2. **Դանիելյան Գ. Բ.**, Վարչարարության սահմանների վերանայման հայեցակարգային հարցադրումները, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու՝ նվիրված Ա. Եսայանի ծննդյան 100-ամյակին, գլխ. խմբագիր՝ Գ. Ղազիսյան, Երևան, ԵՊՀ, 2015, -98-123 էջ:
3. **Խաչիկյան Տ. Ա.**, Վարչական ակտերի իրավաչափության դատական գնահատումը գործի փաստական հանգամանքների ի պաշտոնե պարզման սկզբունքի իրացման համատեքստում, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու 2(2) 2019:
4. **Гамидова Э. Г.** Рассмотрение административных дел в порядке апелляции по кодексу административного судопроизводства Российской Федерации // Ленинградский юридический журнал, № 4(46), 2016, -187-198 էջ:
5. **Гарцуева А. В.** Принципы административного судопроизводства в России и Германии. Сибирский федеральный университет, 2017, -80 էջ:
6. **Глодина А. В.** Реализация активности суда в административном

- судопроизводстве, журнал административного судопроизводства, № 3, 2017, -69-73 էջ:
7. **Сапрыкина Е. А.** Принцип активной роли суда в административном судопроизводстве, Журнал административного судопроизводства, № 3, 2017, -74-77 էջ:
  8. **Lachmayer K., Szente Z.** *The Principle of Effective Legal Protection in Administrative Law*, 2016, -416 էջ:
  9. **Mrčela M.** *Adversarial principle, the equality of arms and confrontational right–european court of human rights recent jurisprudence // EU and comparative law issues and challenges series*, 2018, -15-31 էջ:
  10. **Цепкова Т. М., Филиппов С. А.** Процессуальная активность суда в гражданском процессе // Вестник Саратовской государственной юридической академии, № 5 (88), 2012, -110-114 էջ:
  11. **Цурган Т. Д.** Апелляционное обжалование по Кодексу административного судопроизводства Российской Федерации: преимущества новелл// Право: современные тенденции: материалы IV Междунар. науч. конф. (Краснодар, февраль, 2017), Краснодар: Новация, 2017, -69-73 էջ:
  12. **Сахнова Т.В.** Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты, Wolters Kluwer Russia, 2014, -676 էջ:
  13. **Тараненко В. Ф.** Принципы диспозитивности и состязательности в советском гражданском процессе, М.: Изд-во ВЮЗИ, 1990, -54 էջ:
  14. **Терехова Л. А.** Право на исправление судебной ошибки как компонент судебной защиты. Дисс. ... к.ю.н., Екатеринбург, 2008, -458 էջ:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշումներ

1. *European court of human rights, case of Winterwerp v. the Netherlands, decision adopted in 24.10.1979, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 31]*
2. *European court of human rights, case of Sporrang and Lönnroth v. Sweden, decision adopted in 29.06.1982, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 31]*
3. *European court of human rights, case of Gillow v. the United Kingdom, decision adopted in 24.11.1986, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 31]*
4. *European court of human rights, case of Erkner and Hofauer v. Austria, decision adopted in 24.03.1987, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 31]*

5. *European court of human rights, case of Håkansson and Sturesson v. Sweden, decision adopted in 23.01.1990, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 31]*
6. *European court of human rights, case of Mats Jacobsson v. Sweden, decision adopted in 21.03.1990, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 31]*
7. *European Court of human rights, case of Hentrich vs. France, decision adopted in 22.09.1994, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 83]*
8. *European court of human rights, case of Affaire immeubles group v. France, decision adopted in 21.02.2002, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 69]*
9. *European court of human rights, case of Nikitin v. Russia, decision adopted in 20.07.2004, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 227]*
10. *European court of human rights, case of Bratyakin v. Russia, decision adopted in 09.03.2006, Էլեկտրոնային հղումը` <http://hudoc.echr.coe.int/> (հասանելի է 25.04.2021 թվականի դրությամբ): [հղում 227]*

ՔՐԵԱԿԱՆ ՂԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Քրեական դատավարության էությունը և նշանակությունը: Քրեական դատավարությունում հանրային և մասնավոր շահերի փոխհարաբերակցության հիմնահարցերը: Քրեական դատավարության գործառույթները և դրանց դասակարգումը: Գործառույթների տարանջատումը որպես հիմք դատավարության մրցակցային բնույթի և գործով ճշմարտության հաստատման: Քրեադատավարական ձևը, դրա արժեքայնությունը, դատավարական ձևի միասնակության և տարբերակման հիմնահարցերը: Քրեական դատավարության մասնակիցների իրավական վիճակը և նրանց իրավունքների ապահովման երաշխիքները: Քրեական դատավարությունում անձի իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հիմքերը և սահմանները: Քրեական դատավարության սկզբունքները որպես անձի իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության ապահովման երաշխիքներ:

Քրեական հետապնդում. հասկացությունը, սուբյեկտները և նրանց լիազորությունները: Մրցակցության սկզբունքը և կողմերի իրավական վիճակը դատական քննության փուլում: Կասկածյալի, մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքը և դրա ապահովումը: Կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիությունը: Անմեղության կանխավարկածի տեղը և դերը քրեական դատավարության սկզբունքների համակարգում: Քրեական գործի արդարացի քննության սկզբունքի էությունը և նշանակությունը քրեական դատավարությունում: Ձերբակալման ինստիտուտը քրեադատավարական հարկադրանքի միջոցների համակարգում: Խափանման միջոցները դատավարական հարկադրանքի միջոցների համակարգում, դրանց տեսակները և կիրառման պայմանները: Կալանավորման տեղը և դերը քրեական դատավարության խափանման միջոցների համակարգում:

Դատարանը որպես արդարադատություն իրականացնող մարմին: Նրա լիազորությունների ընդհանուր բնութագիրը: Դատախազի իրավական վիճակը քրեական դատավարությունում: Հետաքննության մարմնի իրավական վիճակը քրեական դատավարությունում: Քննիչի իրավական վիճակը քրեական դատավարությունում: Բացարկ և ինքնաբացարկ: Դրանց լուծման դատավարական կարգը:

Կասկածյալի իրավական վիճակը քրեական դատավարությունում: Մեղադրյալի իրավունքների և օրինական շահերի ապահովումը քրեական դատավարությունում: Պաշտպանի իրավական վիճակը քրեական դատավարությունում:

Տուժողի իրավունքների և օրինական շահերի ապահովումը քրեական դատավարությունում: Դատավարության մասնակիցների բողոքների և միջնորդությունների քննարկումը և լուծումը: Դատավարությանը մասնակցող այլ անձանց իրավական վիճակը քրեական դատավարությունում:

Ապացույցների և ապացուցման պրոցեսի հասկացությունը և դրանց բնութագրական հատկանիշները: Ապացույցների թույլատրելիությունը և վերաբերելիությունը քրեական դատավարությունում: Ապացուցման առարկան և սահմանները քրեական դատավարությունում: Ապացույցների տեսակների ընդհանուր բնութագիրը: Ապացուցման սուբյեկտները: Ապացուցման պարտականություն:

Քաղաքացիական հայցի հասկացությունը և նշանակությունը: Քրեական գործի հարուցման փուլի տեղը և դերը քրեական դատավարության փուլերի համակարգում: Նախնական քննության հասկացությունը, ձևերը և կատարման ընդհանուր պայմանները: Նախաքննության ընթացքում քրեական դատավարության սկզբունքների կիրառման առանձնահատկությունները և դրանց ապահովման երաշխիքները: Անձին որպես մեղադրյալը ներգրավելը և մեղադրանքի առաջադրումը:

Քննչական գործողությունների հասկացությունը և համակարգը: Անձի իրավունքների ապահովման երաշխիքները քննչական գործողություններ կատարելիս: Քննչական գործողությունների կատարման ընդհանուր կանոնները: Հարցաքննության տեղը և դերը քննչական գործողությունների համակարգում: Փորձաքննության հասկացությունը, տեսակները, նշանակման և կատարման դատավարական կարգը: Խուզարկության, առգրավման տեսակները, կատարելու հիմքերը և դատավարական կարգը: Ճանաչման ներկայացնելու հասկացությունը, տեսակները և դատավարական կարգը: Զննման տեղը և դերը քննչական գործողությունների համակարգում:

Քրեական գործի կասեցման հասկացությունը, հիմքերը և դատավարական կարգը: Քրեական գործի կարճումը կամ քրեական հետապնդման դադարեցումը որպես նախնական քննության ավարտման ինքնուրույն տեսակ:

Մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության հասկացությունը, նշանակությունը և դատավարական կարգը: Դատախազական հսկողությունը հետաքննության և նախաքննության օրինակա-նության նկատմամբ: Դատախազական հսկողության և դատական վերահսկողության փոխհարաբերակցությունը քրեական դատավարությունում: Մեղադրական եզրակացությամբ նախաքննության ավարտման դատավարական կարգը: Մեղադրական եզրակացության կառուցվածքը և բովանդակությունը:

Ընդդատություն. հասկացությունը և տեսակները: Դատական քննության նախապատրաստման հասկացությունը և նշանակությունը: Գործը դատական քննության նախապատրաստելիս ընդունվող որոշումների ընդհանուր բնութագիրը:

Դատական քննությունը քրեական դատավարության փուլերի համակարգում: Դատական քննության մրցակցային բնույթը և դատարանի կարգավիճակը: Դատական քննության նախապատրաստման մասի էությունը և նշանակությունը: Դատաքննության ընդհանուր բնութագիրը և դատավարական կարգը: Դատական վիճաբանու-թյունների հասկացությունը և մասնակիցները: Ամբաստանյալի վերջին խոսքը: Դատական քննության արագացված կարգի էությունը և նշանակությունը: Դատավճռի հասկացությունը, դերն ու նշանակությունը: Դատավճռի տեսակները, կառուցվածքը և բովանդակությունը:

Վերաքննության հասկացությունը, խնդիրները և նշանակությունը: Վերաքննության ինստիտուտի զարգացման հիմնահարցերը: Վերաքննիչ դատարանում գործի քննության սահմանները: Վերաքննիչ բողոքարկման կարգը և առարկան: Վերաքննիչ դատարանում գործի քննության կարգը:

Վճռաբեկության տեղը և դերը քրեական դատավարության փուլերի համակարգում: Վճռաբեկության կարգով դատական որոշումները բողոքարկելու իրավունք ունեցող սուբյեկտները, բողոքարկման հիմքերը և կարգը: Վճռաբեկ դատարանում գործերի քննության կարգը և կայացվող որոշումները: Վճռաբեկ դատարանի իրավասության շրջանակը: Նոր և նոր ի հայտ եկած հանգամանքների հետևանքով գործի նորոգումը, հիմքերը, ժամկետները և կարգը:

Անմեղսունակ անձանց նկատմամբ բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու վարույթի հասկացությունը, նշանակությունը և դատավարական կարգը: Անչափահասների գործերով վարույթի առանձնա-հատկությունները: Քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու էությունը և նշանակությունը: Հանձնումը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Նորմատիվ ակտեր

1. ՀՀ Սահմանադրություն, Երևան 2015թ.:
2. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք, Երևան, 2016թ.:
3. ՀՀ դատական օրենսգիրք, Երևան, 2007թ.:
4. ՀՀ օրենք «Փաստաբանության մասին», Երևան, 2004թ.:
5. ՀՀ օրենք «Դատախազության մասին», Երևան, 2007թ.:
6. Մարդու իրավունքների մասին համընդհանուր հռչակագիրը, 1948թ.:
7. Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին դաշնագիրը, 1966թ.:
8. Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիան, 1950թ.:
9. Դատական մարմինների անկախության հիմնարար սկզբունքները, 1985թ.:

Մասնագիտական գրականություն

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն (Ընդհանուր մաս), Դասագիրք բուհերի համար, 5-րդ հրատարակություն, փոփոխություններով և լրացումներով, Երևան, 2006:
2. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն (Հատուկ մաս), Դասագիրք բուհերի համար, փոփոխություններով և լրացումներով, Երևան, 2014:

3. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի հիմնախնդիրներին նվիրված գիտական հոդվածների ժողովածու, <<ՀՀ իրավաբանների միություն>>, Երևան, 2014:
4. Ղազինյան Գ.Ս., Քրեական դատավարության պատմական և արդի հիմնախնդիրները Հայաստանում, Երևան, 2001:
5. Դիրանդյան Ս.Ա., «Տուժողի իրավունքների և օրինական շահերի ապահովումը քրեական դատավարությունում», Երևան, 1997:
6. Дилбандян С.А. Обеспечение прав и законных интересов личности в досудебном производстве уголовного процесса России и Республики Армения /сравнительно-правовой анализ/ М., Юрлитинформ, 2012:
7. Դիրանդյան Ս.Ա. Անձի իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության ապահովումը Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության մինչդատական վարույթում: Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011,
8. Ղուկասյան Հ.Հ., Պաշտպանի դատավարական վիճակը նախնական քննության փուլում, Երևան, 2001:
9. Ավետիսյան Դ.Զ. Կալանավորման հիմնահարցերը Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարությունում, Երևան համալս. հրատ.: -Եր.: 2006:
10. Ավետիսյան Հ.Գ. Մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության հիմնահարցերը. -- Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2010:
11. Մարարյան Ս.Ռ. Քաղաքացիական հայցի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարությունում, Երևան, 2013թ.:
12. Հանցավորության դեմ պայքարը և մարդու իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության հիմնախնդիրները: Երևանի համալս. հրատ.: Եր., 2004,
13. Մելիքյան Ռ., Վերաքննությունը Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարությունում, Երևան, 2007:
14. Հովսեփյան Ա., Շահինյան Վ., Ղամբարյան Ա., Մինչդատական վարույթի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարությունում, Երևան, 2009:
15. Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով որոշումների ժողովածու, 2006-2008թթ., Հ. 1, Երևան, 2009:
16. Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով որոշումների ժողովածու, 2009-2010թ. Հ. 2, Երևան, 2010:
17. Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով որոշումների ժողովածու, 2011թ. Հ. 3, Երևան, 2012:
18. Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով որոշումների ժողովածու, 2012թ. Հ. 4, Երևան, 2013:
19. Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով որոշումների ժողովածու, 2013թ. Հ. 5, Երևան, 2014:
20. Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով որոշումների ժողովածու, 2014թ. Հ. 6, Երևան, 2015:
21. Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով որոշումների ժողովածու, 2015թ. Հ. 7, Երևան, 2016:
22. Курс уголовного процесса, /Под ред. Проф. Л.В. Головки, - М., 2016.
23. Гуценко К.Ф., Уголовный процесс западных государств. М., 2001.
24. Бишарян К.А., Подозреваемый и защита его прав в уголовном процессе Республики Армения. Ереван, 2007.
25. Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филомонов Б.А., Уголовный процесс западных государств. М., 2001.
26. Демидов И.Ф., Проблема прав человека российском уголовном процессе. М., 1995.
27. Лебедев В. М., Судебная защита свободы и личной неприкосновенности граждан на предварительном следствии. М., 2001.
28. Куцова Э.Ф., Гарантии прав личности в советском уголовном процессе. М., 1972.
29. Корнуков В.М., Конституционные основы положения личности в уголовном судопроизводстве. Саратов, 1987.
30. Лазарева В., Судебная власть и ее реализация в уголовном процессе. Самара, 1999.
31. Лукашевич В.З., Гарантии прав обвиняемого на защиту в советском уголовном процессе. Л., 1959.
32. Моршакова Т.Г., Теоретические основы эффективности правосудия. М., 1980.
33. Моршакова Т.Г., Петрухин И.Л., Оценка качества судебного разбирательства (по уголовным делам). М., 1987.
34. Мотовиловкер Я.О., Основные уголовно-процессуальные функции. Ярославль, 1976.
35. Петрухин И.Л., Судебные гарантии прав личности в уголовном процессе. М., 1992.
36. Петрухин И.Л., Частная жизнь, Правовые аспекты Гос. и право, 1999.
37. Смирнов А.В., Калиновский К.Б., Уголовный процесс: Учебник для вузов, 2-е изд., Питер, 2006.
38. Смирнов А.В., Модели уголовного процесса. СПб., 2000.
39. Строгович М.С., Курс советского уголовного процесса. Т.1, М., 1968.
40. Строгович М.С., Курс советского уголовного процесса. Т.2, М., 1970.
41. Строгович М.С., Процессуальные гарантии. Том 2. М., Наука, 1992.
42. Строгович М.С., Право обвиняемого на защиту и презумпция невиновности. М., 1984.
43. Стецовский Ю.И., Право обвиняемого на защиту. М., 1988.
44. Стецовский Ю.И., Ларин А.М. Конституционные принципы обеспечения обвиняемому прав на защиту М., 1988.
45. Судебная власть /под ред. И.Л. Петрухина, М., 2003.
46. Татоян А., Расследование дела в системе уголовно-процессуальных функций (сравнительно-правовой анализ). Ереван, 2007.

47. Трунов И.Л., Защита прав личности в уголовном процессе. М., 2005.
48. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учеб.- 2-е изд. отв. ред. И.Л. Петрухин, М., 2009.
49. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации, /под ред. П. А. Лупинской. М., 2007.
50. Уильям Бернам, Правовая система США, 3-й выпуск, 2007.
51. Химичева Г.П., Досудебное производство по уголовным делам: концепция совершенствования уголовно-процессуальной деятельности, М., 2003.
52. Шадрин В.С., Обеспечение прав личности при расследовании преступлений. Волгоград, 1999.
53. Шейфер С.А., Следственные действия. Система и процессуальная форма. М., 1981.
54. Фойницкий И.Я., Курс уголовного судопроизводства. СПб., 1996, Т.1.
55. Фойницкий И.Я., Курс уголовного судопроизводства. СПб., 1996, Т.2.

ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱ

Կրիմինալիստիկայի ժամանակակից գիտությունը և դրա զարգացման հեռանկարները ՀՀ-ում: Կրիմինալիստիկական դոկտրինան, դրա տեղը իրավաբանական ու այլ գիտությունների համակարգում: Կրիմինալիստիկայի համակարգն ու գիտագործնական հիմնախնդիրները: Կրիմինալիստիկայի մեթոդաբանությունը և մեթոդների տեսակները: Կրիմինալիստիկական մեթոդաբանության ուսմունքը: Կրիմինալիստիկական տեխնիկայի հիմունքները: Կրիմինալիստիկական տեխնիկայի ժամանակակից հնարավորություններն ու դրա ճյուղերը: Կրիմինալիստիկական մոդելավորման տեսությունը: Կրիմինալիստիկական իդեոլոգիայի ժամանակակից ընկալումը: Հանցագործության մեխանիզմի ուսմունքը ժամանակակից կրիմինալիստիկայում: Հանցագործության մեխանիզմի մոդելավորման հիմքերն ու տեսակները: Կրիմինալիստիկական գիտատեխնիկական միջոցներն ու եղանակները:

Պոլիգրաֆի կիրառման հիմնախնդիրը հանցագործությունների քննության ընթացքում: Կրիմինալիստիկական իդենտիֆիկացման գիտական հիմքերը: Խմբային պատկանելության, նույնացման դրոշման և կրիմինալիստիկական դիագնոստիկայի հասկացությունը, նշանակությունը քննչական և դատական պրակտիկայում: Նույնացման հետազոտման մեթոդիկան ու դրա առանձնահատկությունները: Կրիմինալիստիկական լուսանկարչության գիտական հիմքերը և տեսակները: Կրիմինալիստիկական հետքաբանության (տրաստրոլոգիայի) գիտական հիմքերն ու հետքաբանական օբյեկտների ժամանակակից դասակարգումը: Անտրոպոլոգիական հետքերի դասակարգումն ու դրանց առանձնահատկությունները: Տրաստրոլոգիական հետքերի տեսակներն ու դրանց կրիմինալիստիկական նկարագրերը: Կրիմինալիստիկական միկրոլոգիայի տեսական հիմքերն ու հնարավորությունները: Կրիմինալիստիկական օրոտրոլոգիայի տեսական հիմքերն ու հնարավորությունները: Կրիմինալիստիկական ֆոնոսկոպիայի տեսական հիմքերն ու հնարավորությունները: Կրիմինալիստիկական հրազենագիտության տեսական հիմքերն ու խնդիրները: Կրիմինալիստիկական հրազենագիտության օբյեկտները և դրանց հետազոտման մեթոդիկան:

Փաստաթղթի հասկացության հիմնախնդիրը ժամանակակից կրիմինալիստիկայի գիտության մեջ Սպեկտրի անտեսանելի ճառագայթների օգտագործման հնարավորությունները փաստաթղթերի հետազոտման ժամանակ: Գրավոր խոսքի հատկանիշները և նրանց կրիմինալիստիկական բնութագրերը: Գրի կրիմինալիստիկական հետազոտման գիտական հիմքերը: Ձեռագրի իդենտիֆիկացման (նույնացման) հատկանիշները:

Կրիմինալիստիկական գրանցման խնդիրներն ու տեսակները: Կրիմինալիստիկական հաբիդոսկոպիայի գիտական հիմքերն ու տեսակները: Անձի արտաքին ֆունկցիոնալ հատկանիշները և դրանց նշանակությունը:

Կրիմինալիստիկական տակտիկայի գիտական ընդհանուր դրույթները: Քննության պլանավորման ու կազմակերպման հիմունքները: Կրիմինալիստիկական հիպոթեզն ու ճանաչողության պրոցեսի առանձնահատկությունները քննչական պրակտիկայում:

Աշխատանքի գիտական կազմակերպման տեսական դրույթների կիրառումն առանձին քննչական գործողություններ պլանավորելիս: Տակտիկական հնարքի կիրառման թույլատրելիության սահմաններն առանձին քննչական գործողությունների կատարման ժամանակ: Քննչական և օպերատիվ-հետախուզական մարմինների փոխգործողության հիմնախնդիրները քրեական գործի քննության տարբեր փուլերում: Քննչական փոխգործողությունը հատուկ գիտելիքներ կիրառող սուբյեկտների հետ քրեական գործի քննության տարբեր

փուլերում: Տեղագնություն տակտիկայի հիմունքներն ու առանձնահատկությունները: Խուզարկության տակտիկայի հիմունքներն ու առանձնահատկությունները: Ճանաչման ներկայացնելու տակտիկայի հիմունքներն ու տեսակները: Քննչական փորձարարություն տակտիկայի հիմունքներն ու տեսակները: Ցուցմունքի ձևավորման հոգեբանական պրոցեսի հիմնախնդիրը կրիմինալիստիկայում: Հարցաքննության տակտիկայի առանձնահատկություններն ըստ հարցաքննության տարբեր տեսակների:

Կրիմինալիստիկական մեթոդիկայի գիտական հիմքերը: Մասնավոր կրիմինալիստիկական մեթոդիկաների ձևավորման սկզբնաղբյուրները և դրանց դերը հանցագործությունների քննության ընթացքում:

Քննության փուլերի առանձնահատկությունները սպանության գործերով: Ակնհայտ սպանության քննության մեթոդիկան: Ոչ ակնհայտ սպանության (անձի անհետացման) քննության մեթոդիկան: Տեղագնության և օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների առանձնահատկությունները սպանության գործերով: Պատվիրված սպանությունների քննության մեթոդիկան: Պատվիրված սպանությունների մեխանիզմի կրիմինալիստիկական առանձնահատկությունները: Գողության կրիմինալիստիկական բնութագիրն ու քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Կողոպուտի կրիմինալիստիկական բնութագիրն ու քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Ավազակության կրիմինալիստիկական բնութագիրն ու քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Խարդախության կրիմինալիստիկական բնութագիրն ու քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Խուզարկության և որոնողական գործողությունների կատարման առանձնահատկությունները հափշտակությունների գործերով: Դատական փորձաքննությունների հնարավորություններն ու առանձնահատկությունները հափշտակությունների գործերով: Կաշառքի քննության կրիմինալիստիկական առանձնահատկությունները: Քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները հրկիզումների և հակահրդեհային անվտանգության կանոնների հանցավոր խախտումների գործերով: Տրանսպորտի երթևեկության անվտանգության և շահագործման կանոնների հանցավոր խախտումների քրեաիրավական և կրիմինալիստիկական բնութագրերը: Քննության փուլերի առանձնահատկությունները տրանսպորտի երթևեկության անվտանգության և շահագործման կանոնների հանցավոր խախտումների գործերով: Հարկային հանցագործությունների կրիմինալիստիկական բնութագրերն ու դրանց քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Քննության փուլերի առանձնահատկությունները հարկային հանցագործությունների քննության ժամանակ: Հատուկ գիտելիքների կիրառման հնարավորությունները հարկային հանցագործությունների քննության ժամանակ: Համակարգչային բնագավառի հանցագործությունների քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Քննչական գործողությունների առանձնահատկությունները համակարգչային բնագավառի հանցագործությունների քննության ժամանակ: Կազմակերպված հանցագործությունների կրիմինալիստիկական բնութագիրն ու քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Ահաբեկչության քրեաիրավական և կրիմինալիստիկական բնութագրերը: Զանգվածային անկարգությունների կրիմինալիստիկական բնութագիրն ու քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Խուլիգանության կրիմինալիստիկական բնութագիրն ու քննության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Անչափահասների հանցագործությունների քննության առանձնահատկությունները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Օհանյան Լ. Պ., Կրիմինալիստիկա, (Տեխնիկա), (Դասագիրք), Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 1993:
2. Օհանյան Լ. Պ., Կրիմինալիստիկա (Դասագիրք), Եր., Տիգրան Մեծ հրատ., 2004:
3. Օհանյան Լ. Պ., Կրիմինալիստիկական Հայաստանի Հանրապետությունում, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 2007:
4. Ենգիբարյան Վ. Գ., Հանցագործությունների քննության մեթոդիկա (Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա), (Դասագիրք), Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 2017:
5. Ենգիբարյան Վ. Գ., Հանցագործությունների քննության կազմակերպման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմքերը : (Մենագրություն), Եր., Անտարես հրատ., 2016:
6. Ենգիբարյան Վ. Գ., ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության կարգավիճակը, գործունեության առանձնահատկությունները և կատարելագործման հեռանկարները : (Գիտագործնական վերլուծություն) : Երևան «Անտարես» 2012 :
7. Ենգիբարյան Վ. Գ., Առանձին տեսակի հանցագործությունների քննության մեթոդիկա (Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա), (Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ), Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 2009:

8. Ենգիբարյան Վ. Գ., Դատական փորձաքննությունների արդի հիմնախնդիրները, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 2007:
9. Ենգիբարյան Վ. Գ., Խուզարկության եւթյունը քրեադատավարական խնդիրների և կատարման հիմքերի համատեքստում, Դատական իշխանություն, Երևան, No.12 (210), 2016:
10. Ենգիբարյան Վ. Գ., Քննության պլանավորման մեթոդաբանությունը, Դատական իշխանություն, Երևան, No.10-11(208-209), 2016:
11. Ենգիբարյան Վ. Գ., Դեպքի տեղի զննության տակտիկական առանձնահատկությունները քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի համատեքստում Դատական իշխանություն, Երևան, No.2-3(200-201), 2016:
12. Ենգիբարյան Վ. Գ., Քննչական վարկածները քրեական գործերի քննության ընթացքում, Պետություն և իրավունք, Եր., No. 3, 1998:
13. Ենգիբարյան Վ. Գ., Փաստաթղթերի կրիմինալիստիկական հասկացության որոշ հարցեր, Պետություն և իրավունք, Եր., No. 1 (11), 2001:
14. Ենգիբարյան Վ. Գ., Փաստաթղթերի տեխնիկա-կրիմինալիստիկական հետազոտման հասկացությունը, Պետություն և իրավունք, Եր., No. 3 (13), 2001:
15. Енгибарян В. Г., Общие положения криминалистической методики Уголовное судопроизводство: проблемы теории и практики. Москва, No 2, 2016:
16. Енгибарян В. Г., Научные основы классификации методик расследования массовых беспорядков. Scientific Journal VIRTUS, No.3, 2015:
17. Енгибарян В. Г., Основы одержания и структуры криминалистической методики расследования, Москва, «Закон и право», № 5/14 (2014):
18. Енгибарян В. Г., Криминалистическая теория расследования массовых беспорядков. (Монография). Москва, изд. Юрлитинформ, 2014:
19. Енгибарян В. Г., Концепция судебных экспертиз по новому проекту УПК Республики Армения. Москва «Образование. Наука. Научные кадры» № 01/14 (2014):
20. Енгибарян В. Г., Расследование массовых беспорядков. СПб, ИМА-принт, 2007:
21. Енгибарян В. Г., Кустов А. М., О некоторых типичных моделях механизма массовых беспорядков. Դատական իշխանություն, Երևան, No.8-9 (121-122), 2009:
22. Енгибарян В. Г., Техничко-криминалистические аспекты расследования массовых беспорядков. Օրէնք և իրականություն, Եր., No. 5(139):
23. Енгибарян В. Г., Некоторые особенности возникновения и совершения массовых беспорядков. Москва. Вестник московского университета МВД, No. , 2008:
24. Енгибарян В. Г., Законодательная регламентация деятельности следственных групп по УПК РФ и УПК РА. Сборник научных трудов "Фундаментальные и прикладные проблемы управления расследованием преступлений", М., 2005:
25. Енгибарян В. Г., Некоторые вопросы планирования и процесса расследования массовых беспорядков. Закон и право. М., изд. «Юнити-Дана, No.1, 2008:
26. Енгибарян В. Г., Вопросы криминалистического обеспечения расследования массовых беспорядков «Значение творческого наследия профессора А. И. Винберга в развитии отечественной криминалистики (к 100-летию со дня рождения)». Сб. Матер. 49-х Криминалистических чтений. М., Академия управления МВД России, 2008:
27. Белкин Р. С., Теория доказывания. Научно-методическое пособие. М., Норма, 1999:
28. Белкин А. Р., Теория доказывания в уголовном судопроизводстве. М., Норма, 2005:
29. Карлов В. Я., Использование криминалистической техники в расследовании преступлений. Научно-практическое пособие. М., ЭКЗАМЕН, 2006:
30. Криминалистика. Учебник. 2-е издание, переработанное и дополненное. Под ред. Р. С. Белкина. М., НОРМА, 2006:
31. Криминалистика. Учебник. Под ред. Образцова В. А., М., ЮРИСТЪ, 1997:
32. Кустов А. М., Криминалистика и механизм преступлений, Цикл лекций. М., Изд. Моск-го психолого-социального инст-та, 2002:
33. Бишманов Б. М., Эксперт и специалист в уголовном судопроизводстве. М., 2003:
34. Захарцев С. И., Оперативно-розыскные мероприятия. Санкт-Петербург: юридический центр пресс, 2004:
35. Казинян Г. С., Соловьев А. Б., Проблемы эффективности следственных действий. Ереван, из-во Ереванского университета, 1987:
36. Криминалистика /Актуальные проблемы/. М., Академия МВД СССР, 1988:
37. Новик В. В., Криминалистические аспекты доказывания по уголовным делам: проблемы теории и практики. СПб., Изд. Р.Асланова «Юрид. Центр Пресс, 2005:
38. Чуфаровский Ю. В., Психология оперативно-розыскной и следственной деятельности. Уч. пособ., М., 2004:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ

Դատական փորձաքննությունների հասկացությունն ու գիտական հիմքերը: Դատական փորձաքննությունների առարկան, խնդիրներն ու հնարավորությունները: Դատական փորձաքննությունների գիտական սկզբունքները: Դատական փորձաքննությունների տեսության սկզբնավորման և զարգացման պատմու-

թյունը: Դատական փորձաքննությունների հրատապ հիմնախնդիրները ՀՀ-ում: Փորձագիտական հետազոտության հասկացությունը և դերն իրեղեն ապացույցների գնահատման ու օգտագործման գործում:

Հատուկ գիտելիքների հասկացությունն ու դրանց տեսական հիմքերը: Հատուկ գիտելիքների կիրառման ձևերը քրեական դատավարությունում: Հատուկ գիտելիքներ կիրառող անձանց շրջանակն ու իրավասությունները: Փորձագետի կարգավիճակը քրեական դատավարությունում:

Փորձագետի և մասնագետի կարգավիճակի առանձնահատկությունները քրեական դատավարությունում: Փորձագետի հարցաքննության առանձնահատկությունները և դրա դերը քրեական գործի քննության համար:

Դատական փորձաքննությունների դասակարգման գիտական չափանիշները: Դատական փորձաքննությունների տեսակները և դրանց նշանակությունը: Միանձնյա և հանձնաժողովային փորձաքննությունների առանձնահատկությունները: Փորձագիտական հիմնարկում և դրանից դուրս կատարվող դատական փորձաքննությունների առանձնահատկությունները: Դատական փորձաքննությունների դատավարական և ոչ դատավարական տեսակները: Փորձագիտական հետազոտության օբյեկտիվության սկզբունքի հիմունքները և դրա դրսևորումները: Փորձագիտական հետազոտության հիմնավորվածության սկզբունքի հիմունքները և դրա դրսևորումները: Փորձագիտական հետազոտության գիտականության սկզբունքի հիմունքները և դրա դրսևորումները: Փորձագիտական հետազոտության արժանահավատության սկզբունքի հիմունքները և դրա դրսևորումները: Փորձագիտական նախաձեռնության ինստիտուտի դերն ու հիմնախնդիրները քրեական դատավարությունում:

Փորձաքննություն նշանակելը և դրան նախապատրաստվելը: Փորձագիտական հետազոտման մեթոդիկան և դրա գիտական հիմքերը: Փորձագիտական հետազոտության ընթացքի և արդյունքների ամրագրման գիտական և քրեադատավարական պահանջները: Փորձագետի եզրակացության գնահատման գիտական չափանիշները: Փորձագետի եզրակացության կառուվածքային տարրերը և դրանց ապացուցողական նշանակությունը քրեական դատավարությունում: Համալիր և հանձնաժողովային փորձաքննությունների իրավական և գիտական հիմնախնդիրները: Դատական փորձաքննությունների և կրիմինալիստիկական տեխնիկայի ճյուղերի փոխհարաբերակցության արդի հիմնախնդիրները: Իդենտիֆիկացնող և դիագնոստիկ խնդիրների գիտական լուծման հնարավորությունները փորձագիտական հետազոտությունների կատարման ընթացքում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Օհանյան Լ. Պ., Կրիմինալիստիկա, (Տեխնիկա), (Դասագիրք), Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 1993:
2. Օհանյան Լ. Պ., Կրիմինալիստիկա (Դասագիրք), Եր., Տիգրան Մեծ հրատ., 2004:
3. Օհանյան Լ. Պ., Կրիմինալիստիկական Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., Երևանի համալսարանի հրատ., 2007:
4. Ենգիբարյան Վ. Գ., Հանցագործությունների քննության մեթոդիկա (Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա), (Դասագիրք), Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 2017:
5. Ենգիբարյան Վ. Գ., Հանցագործությունների քննության կազմակերպման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմքերը : (Մենագրություն), Եր., Անտարես հրատ., 2016:
6. Ենգիբարյան Վ. Գ., Դատական փորձաքննություն նախաձեռնող մարմինների համակարգն ըստ նոր ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի հիմնախնդիրներին նվիրված գիտական հոդվածների ժողովածու - Երևան, ՀՀ իրավաբանների միություն, 2014 :
7. Ենգիբարյան Վ. Գ., Դատական փորձագիտության տեսության և պրակտիկայի հիմնախնդիրները միջազգային իրավական համագործակցության շրջանակներում : Երևան «Վան Արյան» 2013, (համահեղինակությամբ):
8. Ենգիբարյան Վ. Գ., Դատական փորձագիտության տեսության ձևավորումը և զարգացումը Հայաստանի Հանրապետությունում Հասարակագիտական միտքը արդի ժամանակակյշրջանում./Փրիստփայության համաշխարհային օրվա կապակցությամբ կազմակերպված կլոր սեղանի նյութերի ժողովածու 15 նոյեմբերի 2012թ./ ՀՀ ԳԱԱԱ ՓՄԻԻ.- Երևան «Եվրոպրինտ», 2012 :
9. Ենգիբարյան Վ. Գ., Դատական փորձագիտության տեսություն (ծագումնաբանությունը, արդի հիմնախնդիրները և կատարելագործման հեռանկարները), Երևան, «Անտարես», 2012, (համահեղինակությամբ):
10. Ենգիբարյան Վ. Գ. Համալիր փորձաքննությունների օրենսդրական կարգավորման հիմնախնդիրներն ըստ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի, Դատական իշխանություն, No. 8-9/157-158, 2012 :
11. Ենգիբարյան Վ. Գ., Առանձին տեսակի հանցագործությունների քննության մեթոդիկա (Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա), (Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ), Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 2009:
12. Ենգիբարյան Վ. Գ., Դատական փորձաքննությունների արդի հիմնախնդիրները, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ., 2007:

13. Ենգիբարյան Վ. Գ., Լյուսինեսցենտային վերլուծության մեթոդի կիրառման հնարավորությունները փաստաթղթերի տեխնիկա-կրիմինալիստիկական հետազոտման ընթացքում, Իրավագիտության հարցեր, Երևան, No 4, 2001:
14. Ենգիբարյան Վ. Գ., Փաստաթղթերի տեխնիկա-կրիմինալիստիկական հետազոտման ընթացքի և արդյունքների ամրագրումը: Պետություն և իրավունք, Եր., No.1, (15) 2002:
15. Ենգիբարյան Վ. Գ., Փորձագետի եզրակացությունը որպես փորձագիտական հետազոտման արդյունք: Դատական իշխանություն, Եր. No 7-8 (59-60) 2003-2004:
16. Енгибарян В. Г., Институт судебных экспертиз по новому проекту УПК Республики Армения. Юридическая наука и правоохранительная практика Научно-практический журнал Тюменский институт повышения квалификации сотрудников МВД России, No.2(32), 2015:
17. Енгибарян В. Г., Правовые основы экспертной деятельности по уголовно-процессуальному законодательству Республики Армения Евразийский союз ученых (ЕСУ), No.12(21), 2015:
18. Енгибарян В. Г., Правовые и научные основы производства судебных экспертиз при расследовании массовых беспорядков. Сборник научных трудов "Проблемы управления органами расследования преступлений в связи с изменением уголовно-процессуального законодательства", Ч.2, Академия управления МВД РФ М., 2008.
19. Енгибарян В. Г., Роль и значение участия специалиста-криминалиста при расследовании массовых беспорядков. Закон и права, М., изд. Юнити-Дана, No.5, 2008.
20. Енгибарян В. Г., Правовой статус специалиста по УПК Республики Армения. Теория и практика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений. Материалы 50-х Криминалистических чтений 23 октября 2009, Ч.1, М., Академия управления МВД России, 2009.
21. Yengibaryan V. G., Basics and improvement perspectives of Criminalistics and Theory of Forensic Science in the Republic of Armenia.// Materials of conference devoted to 80 th of the Faculty of Law of the Yerevan State University: Yerevan, YSU Press, 2014:
22. Бишманов Б. М., Эксперт и специалист в уголовном судопроизводстве. М., 2003.
23. Теория и практика криминалистики и судебной экспертизы. Сб. науч. трудов. М., Академия управления МВД России, 2003.
24. Проведение судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение. Учеб. Пособие. Под ред. А.М.Кустова, М., Изд. Моск-го психолого-социального инст., 2004.
25. Хрусталев В. Н., Трубинцын Р. Ю., Участие специалиста-криминалиста в следственных действиях. Уч. пособ. СПб., Питер, 2003.

Օգտակար ինտերնետային կայք էջեր

www.police.am
 www.genproc.am
 www.court.am
 www.judge.am

ՓԱՍՏԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Փաստաբանության և փաստաբանական գործունեության հասկացությունը, նշանակությունը և սոցիալական արժեքը: Փաստաբանության խնդիրները: Հանրային և մասնավոր շահերի համատեղումը փաստաբանական գործունեության մեջ: Փաստաբանության և պետության փոխհարաբերությունների առանձնահատկությունները: Անձի իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքը որպես փաստաբանական գործունեության իրականացման սահմանադրական հիմք:

Փաստաբանության կազմակերպման ու գործունեության սկզբունքները: Փաստաբանների պալատի կարգավիճակը և դրա առանձնահատկությունները: Փաստաբանների պալատի ղեկավար մարմինները և դրանց լիազորությունները: Հանրային պաշտպանությունը և հանրային պաշտպանի գրասենյակը: Փաստաբանական գործունեության արտոնագրումը: Փաստաբանական գործունեության հիմնական ուղղությունները: Փաստաբանի կարգավիճակի առանձնահատկությունները: Փաստաբանի պրոֆեսիոնալ գործունեության ապահովման երաշխիքները: Փաստաբանի վարձատրության կարգը և առանձնահատկությունները: Փաստաբանի կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու կարգը և կարգապահական պատասխանատվության տեսակները: Փաստաբանի մասնակցությունը քաղաքացիական և վարչական դատավարությանը: Փաստաբանը որպես կասկածյալի կամ մեղադրյալի պաշտպան: Փաստաբան-ներկայացուցիչը քրեական դատավարությունում:

Փաստաբանական էթիկայի հասկացությունը և բովանդակությունը: Փաստաբանական էթիկայի հիմնական սկզբունքները: Փաստաբանական էթիկայի դրսևորման առանձնահատկությունները փաստաբան-

վստահորդ փոխհարաբերություններում: Փաստաբանական էթիկայի դրսևորման առանձնահատկությունները փաստաբան-գործընկեր փոխհարաբերություններում: Փաստաբանական էթիկայի դրսևորման առանձնահատկությունները փաստաբան-դատարան փոխհարաբերություններում:

Փաստաբանի և վստահորդի փոխհարաբերությունների հոգեբանական ասպեկտները: Փաստաբանական գործունեության իրականացման ընթացքում առաջացող կոնֆլիկտային իրավիճակները և դրանց հաղթահարման եղանակները: Փաստաբանի և դատավարության մյուս սուբյեկտների միջև հոգեբանական կոնտակտի հաստատումը և հոգեբանական արգելքների հաղթահարումը:

Փաստաբանական ճառի տրամաբանական և հաղորդակցական հատկանիշները: Փաստաբանական ճառի կառուցվածքը (բաղկացուցիչ մասերը): Փաստաբանական ճառի առանձին տեսակները և դրանց առանձնահատկությունները: Դատավարության առանձնահատկությունները Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանում՝ կապված փաստաբանական գործունեության իրականացման հետ: Փաստաբանի մասնակցությունը գործի նախապատրաստմանն ու քննությանը Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Նորմատիվ ակտեր և այլ փաստաթղթեր

1. «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր» - ընդունված և հռչակված է ՄԱԿ-ի Գլխավոր Ասամբլեայի կողմից 1948թ. դեկտեմբերի 10-ին 217 Ա (III) բանաձևով:
2. «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր» - ընդունված է ՄԱԿ-ի Գլխավոր Ասամբլեայի կողմից 1966թ. դեկտեմբերի 16-ին 2200 Ա (XXI) բանաձևով:
3. «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» Եվրոպական կոնվենցիա - ընդունված է Եվրախորհրդի կողմից 1950թ.:
4. ՀՀ Սահմանադրություն:
5. «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենք:
6. «Իրավաբանների դերին վերաբերող հիմնարար սկզբունքներ» - ընդունված Հանցագործությունների կանխմանը և իրավախախտների հետ վարվելաձևին նվիրված ՄԱԿ-ի ութերորդ կոնգրեսի կողմից 1990 թվականին:
7. Кодекс поведения юристов Европейского Сообщества (CCBE) 1988г.

Մասնագիտական գրականություն

1. Արևշատյան Ա., Հոնտորական արվեստի հիմունքները, Երևան, 1961:
2. Բաղդասարյան Հ., Հոնտորական խոսքի ուժը, Երևան, 1987:
3. Դավթյան Ա. Հ., Փաստաբանի մասնակցությունը քաղաքացիական դատավարությանը (դասախոսություն), Երևան, 2000:
4. Հախվերդյան Լ., Ջրույցներ լեզվի մասին, Երևան, 1982:
5. Ղուկասյան Հ. Հ., Պաշտպանի դատավարական վիճակը նախնական քննության փուլում, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 2001:
6. Адвокатская деятельность. Учебно-практическое пособие (под общей ред. В. Н. Буробина). Москва, 2003.
7. Адвокатура в России. Учебник (под общей ред. Демидовой Л. А., Сергеева В. И.). Москва, 2004.
8. Адвокат в уголовном процессе (под ред. В. И. Сергеева). Москва, 2004.
9. Адвокат в уголовном процессе (под ред. П. А. Лупинской). Москва, §Новый Юрист!, 1997.
10. Ария С. Л., Защитительные речи и жалобы. Москва, 1991.
11. Баршевский М. Ю., Адвокатская этика. Москва, 2000.
12. Баршевский М. Ю., Организация и деятельность адвокатуры в России. Москва, 2000.
13. Баршевский М. Ю., Адвокат, адвокатская фирма, адвокатура. М., 1995.
14. Бернам У., Решетникова И. В., Прошляков А. Д., Судебная адвокатура. Санкт-Петербург, изд-во С-П ун-та, 1996.
15. Бойков А. Д., Капинус Н.И., Тарло Е.Г., Адвокатура в России. Москва, 2004.
16. Бойков А. Д., Этика профессиональной защиты по уголовным делам. Москва, §Юридическая литература!, 1978.
17. Васильковский Е. В., Будущее русской адвокатуры. Москва, 2000.
18. Ватман Д. П., Адвокатская этика. М., §Юридическая литература!, 1977.
19. Ватман Д. П., Адвокатская этика и нравственные основы судебного представительства по гражданским делам. Москва, 1977.
20. Гаврилов С. Н., Адвокатура в Российской Федерации. Учебное пособие. Москва, §Юриспруденция!, 2000.
21. Гаврилов С. Н., Адвокат в уголовном процессе. Москва, §Юрист!, 1996.
22. Гомьен Д., Путеводитель по Европейской Конвенции о защите прав человека. Совет Европы, 2000.
23. Гомьен Д., Харрис Д., Зваак Л., Европейская конвенция о правах человека и европейская социальная хартия: право и практика. М., 1998.
24. Горский Г. Ф., Кокарев Л. Д., Котов Д. Н., Судебная этика. Воронеж, изд-во ВГУ, 1973.
25. Ивакина Н. Н., Основы судебного красноречия (риторика для юристов). Москва, §Юрист!, 2000.
26. Калачева С. А., Калачев Е. С., Адвокаты и представители в гражданском процессе. Москва, 2001.

27. Калачева С. А., Калачев Е. С., Адвокат в уголовном процессе. М., 2001:
28. Качалова О. В., Качалов В. И., Адвокатура в Российской Федерации. Учебное пособие. Москва, 2000.
29. Киселев Я. С., Этика адвоката (под ред. П. С. Элькин). Ленинград, Изд-во Ленинградского ун-та, 1974.
30. Колоколова Э. Е., Адвокат-представитель в гражданском процессе. М., 2004.
31. Лубшев Ю. Ф., Курс адвокатского права. Москва, 2003.
32. Лубшев Ю. Ф., Комментарий к федеральному закону. Об адвокатской деятельности и адвокатуре в РФ. Москва, 2002.
33. Лубшев Ю. Ф., Адвокатура в России. Учебник. Москва, 2001.
34. Лубшев Ю. Ф., Адвокат в уголовном деле. Москва, §Юристы, 1997.
35. Михайловская Н. Г., Одинцов В. В., Искусство судебного оратора. Москва, §Юридическая литература, 1981.
36. Проблемы российской адвокатуры (отв. ред. И. Л. Петрухин). М., СПАРК, 1997.
37. Проблемы судебной этики (под ред. М. С. Строговича). М., §Наука, 1974.
38. Пухова Т. Л., Бизнес – адвокатура. Москва, 2004.
39. Рожкова М. А., Афанасьев Д. В., Новые правила обращения в Европейский суд по правам человека. Москва, 2004.
40. Сергеев В. И., Адвокат и адвокатура. Москва, 2003.
41. Сергеич П., Искусство речи на суде. Тула, 1999.
42. Смоленский М. Б., Адвокатская деятельность и адвокатура в Российской Федерации. Ростов-на-Дону, 2004.
43. Смоленский М.Б., Адвокатская деятельность в России. Ростов-на-Дону, 2004.
44. Сонькин Н. Б., Адвокат в Европейском суде по правам человека. М., 2004.
45. Стецовский Ю. И., Мирзоев Г. Б., Профессиональный долг адвоката и его статус. Москва, 2003.
46. Стецовский Ю. И., Советская адвокатура. М., §Высшая Школа, 1989.
47. Традиции адвокатской этики. Москва, 2004.
48. Эрделевский А. М., Обращение в Европейский суд. М., §Юристы, 1999.
49. Яртых И. С., Адвокатура и власть. Москва, 2003.
50. Geoffrey C. Hazard Jr., Susan P. Koniak, Roger C. Cramton, The law and ethics of lawyering. Second edition. New York, 1994.

ՕՊԵՐԱՏԻՎ-ՀԵՏԱԽՈՒԶԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ում

ՕՂ իրավունքի հասկացությունը և առարկան, տեղը իրավաբանական գիտությունների համակարգում: ՕՂ գործունեության հասկացությունը, նպատակը և խնդիրները, դրանց դասակարգումը: ՕՂ ֆունկցիաների հասկացությունը և դասակարգումը, ՕՂ հարաբերություններ: ՕՂ իրավունքի աղբյուրները, ՕՂ իրավական հիմքը: ՕՂ իրավունքի մեթոդը, նորմերը, դրանց դասակարգումը, ՕՂ իրավունքի սոցիալական դերը և ֆունկցիաները: ՕՂ իրավունքի սկզբունքների հասկացությունը, նշանակությունը և համակարգը: ՕՂ իրավունքի սկզբունքների բովանդակությունը: ՕՂ իրավունքի աղբյուրները, ՕՂ իրավական հիմքը: ՕՂ սուբյեկտների հասկացությունը և համակարգը, ՕՂ սուբյեկտների իրավասությունը և իրավաբանական պատասխանատվությունը:

Օպերատիվ ստորաբաժանման հասկացությունը և տեսակները, ՕՂ ենթակայություն: ՕՂ մարմնի պարտականություններն ու իրավունքները: Օպերատիվ աշխատակցի հասկացությունը, դասակարգումը, իրավունքներն ու պարտականությունները: ՕՂ նկատմամբ հսկողությունը (գերատեսչական հսկողություն, դատախազական հսկողություն): ՕՂ նկատմամբ դատական վերահսկողությունը: Ներգրավվող անձանց հասկացությունը և դասակարգումը, ներգրավված հիմքը և պայմանները: Գործակալի հասկացությունը, իրավունքներն ու պարտականությունները, պաշտպանության երաշխիքները: ՕՂ մեջ ներգրավված այլ անձինք (ուսումնասիրվող և պաշտպանվող անձանց հասկացությունն ու դասակարգումը, նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները):

ՕՂ-ի հասկացությունն ու տեսակները: ՕՂ-ի իրականացման հիմքերը և պայմանները: Օպերատիվ հարցում, օպերատիվ տեղեկությունների ձեռքբերում (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը): Հսկիչ գնում, վերահսկելի մատակարարում և գնում (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը): Իրերի եւ փաստաթղթերի հետազոտում, անձի նույնացում (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը): Արտաքին դիտում, ներքին դիտում (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը): Շենքերի, կառույցների,

տեղանքի, շինությունների և տրանսպորտային միջոցների հետազոտում (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը): Նամակագրության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների վերահսկում, հեռախոսային խոսակցությունների վերահսկում (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը): Օպերատիվ ներդրում, օպերատիվ փորձարարություն (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը): Ֆինանսական տվյալների մատչելիության ապահովում եւ ֆինանսական գործարքների գաղտնի վերահսկում (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը): Կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու նմանակում (իրականացման կարգը և արդյունքների ամրագրումը), կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու պրովոկացիա:

ՕՇ գործունեության արդյունքների օգտագործման հասկացությունը և եղանակները: ՕՇ գործունեության արդյունքների օգտագործումը քրեական դատավարությունում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Նորմատիվ իրավական ակտեր

1. ՀՀ Սահմանադրություն, 2015թ.:
2. Քաղաքացիական ու քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր, 1966թ.:
3. Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիա, 1950թ.:
4. Միավորված ազգերի կազմակերպության «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» 2000թ-ի դեկտեմբերի 12-ի կոնվենցիա:
5. Կոռուպցիայի դեմ ՄԱԿ-ի Կոնվենցիա, 2003թ.:
6. ՀՀ Քրեական դատավարության օրենսգիրք, 2009թ.:
7. «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենք, 2007թ.:
8. «Ոստիկանության մասին» ՀՀ օրենք, 2001թ.:
9. «Ազգային անվտանգության մասին» ՀՀ օրենք, 2001թ.:
10. ՀՀ Քրեակատարողական օրենսգիրք, 2004թ.:
11. «Քրեակատարողական ծառայության մասին» ՀՀ օրենք, 2005թ.:
12. ՀՀ Մաքսային օրենսգիրք, 2000 թ.:

Մասնագիտական գրականություն

1. Դիլբանդյան Ս., Օպերատիվ-հետախուզական տվյալների կիրառումը քրեական դատավարությունում, «Իրավագիտության հարցեր», 2000, 3-4, էջ 55- 60:
2. Մելքոնյան Դ., Որոշ նկատառումներ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի վերաբերյալ, Գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (29 նոյեմբերի 2007թ.), էջ 92-101:
3. Алексеев А.И., Практика уголовного сыска. Научно-практический сборник, “Лига Разум”, М., 1999.
4. Возный А.Ф., Уголовно-правовые и этические проблемы оперативно – розыскной деятельности органов внутренних дел. М., 1980.
5. Волженкин Б.В., Провокация или оперативный эксперимент. Законность, 1996, № 6 (740).
6. Галахов С.С., Правовое регулирование ОРД в РФ: Лекция, Домодедово: РИПК МВД России, 1997.
7. Горбачев А.В., Бандурка А.М., Оперативно-розыскная деятельность: правовой анализ. Киев: РИО МВД Украины, 1994.
8. Горлинов К.К., Вагин О.А., О правовой защите граждан, оказывающих содействие в осуществлении ОРД. Актуальные проблемы теории и практики ОРД ОВД: Материалы научно-практической конференции. М., Академия МВД России, 1996.
9. Горяинов К.К., Кваша Ю.Ф., Сурков К.В., Федеральный закон “Об оперативно-розыскной деятельности ”: Комментарий, М., Международные отношения, 1997.
10. Долгова А. И., Преступность, её организованность и криминальное общество. М., 2003.
11. Доля Е.А., Использование в доказывании результатов ОРД. М., Изд – во “ Сварк ”, 1996.
12. Дубоносос Е. С., Основы оперативно-розыскной деятельности: Курс лекций. М., 2004.
13. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования / Под ред. проф. Т. В. Аверьяновой и проф. Б. С. Белкина. М., 1997.
14. Кваша Ю.Ф., Сурков К.В., Сущность, задачи, правовая основа и принципы ОРД: Лекция, СПб., Санкт-Петербургский юрид. инс – т МВД России, 1994.
15. Климов И.А., Предмет теории оперативно-розыскной деятельности. М., 1993.
16. Крылов И.Ф., Быстрыкин А.И., Розыск, дознание, следствие: Учеб. Пособие. Л., Изд – во Ленинград. ун – та, 1984.
17. Маркушин А.Г., О правовом регулировании и правоотношениях в ОРД проблемы теории и практики ОРД в современных условиях: Межвузовский сборник научных трудов. М., МКШМ МВД РФ, 1993.
18. Маркушин А.Г., Оперативно-розыскная деятельность – необходимость и законность. Н. Новгород, Нижегородская ВШ МВД РФ, 1995.
19. Мешков В.М., Попов В.Л., Оперативно-розыскная тактика и особенности легализации полученной информации в ходе предварительного следствия. Учебно-практическое пособие. М., 1999.

20. Михайлов В.И., Контролируемая поставка как оперативно-розыскная операция. Учебно-практическое пособие./ Под ред. Докт.юрид.наук А.Ю. Шумилова, 2-е издание, М., 2000.
21. Новые правила документирования результатов оперативно-розыскной деятельности, 2-е издание, исправленное и дополненное, Издатель Шумилова И.И., М., 2000.
22. Оперативно-розыскная деятельность: Учебник / Под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, А. Ю. Шумилова. М., 2002.
23. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебник / Под ред. С. В. Степашина. СПб., 1999.
24. Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник / Под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сенилова. М., 2006.
25. Попов В.Л., Мешков В.М., Оперативно-розыскная тактика и особенности легализации полученной информации в ходе предварительного следствия. Учебно-практическое пособие, М., 1999.
26. Попов В.Л., Оперативно-розыскные правоотношения и их виды. В сб.: Проблемы теории и практики ОРД органов внутренних дел в современных условиях, Калининград, Калининградская ВШ МВД РФ, 1996.
27. Степашин С.В., Основы оперативно-розыскной деятельности. Учебник для юрид. вузов, СПб., 1999.
28. Шумилов А. Ю., Курс основ оперативно-розыскной деятельности: Учебник для вузов. М., 2006.
29. Шумилов А. Ю., Оперативно-розыскная деятельность в схемах: Учеб. Пособие. М., 2001.